

3.4 ชุมชนชานเมือง

ชุมชนชานเมืองมีลักษณะที่เห็นเด่นชัด คือ มีบริเวณพื้นที่รอบๆ บ้านที่ค่อนข้างมากกว่าชุมชนอื่นๆ ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่นั้นๆ ในการทำการเกษตร หรือ เลี้ยงสัตว์

ลักษณะเด่น

- ✔️ ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านเดี่ยวตั้งอยู่ห่างๆ กัน กระจายตามเส้นทางคมนาคมและพื้นที่เกษตร
- ✔️ มีความหนาแน่นของประชากรน้อย
- ✔️ ยังมีพื้นที่ว่างและพื้นที่เกษตร มีคูคลองไหลผ่าน
- ✔️ ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์จากมูลฝอยอินทรีย์
- ✔️ ความสัมพันธ์ในชุมชนค่อนข้างดี
- ✔️ ส่วนใหญ่มีคณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่ขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน

สิ่งที่ควรคำนึงถึง

- การใช้ประโยชน์จากมูลฝอยอินทรีย์ในการทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ เพื่อในพื้นที่เกษตรและพื้นที่สีเขียวอื่นๆ ในชุมชน
- การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมคูคลองและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในชุมชน
- การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์และตลาดสีเขียวในชุมชน
- การจัดการมูลฝอยจากตลาดสดและตลาดนัด ร่วมกับแม่ค้าและผู้ซื้อ
- การประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน ศาสนสถาน ตลาดและโรงเรียน ในการคัดแยกและใช้ประโยชน์มูลฝอย

รูปแบบที่เหมาะสมกับชุมชนชนเมือง

ชุมชนนำอยู่

การพัฒนาภาคชุมชน	การพัฒนากิจกรรม	การพัฒนาความร่วมมือ
<p>“คณะกรรมการชุมชนกลุ่ม/คณะทำงานด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มเยาวชน”</p> <ul style="list-style-type: none"> สำรวจและวิเคราะห์บทบาทของกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน กำหนดกลไกชุมชนที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนการจัดการมูลฝอยและสิ่งแวดล้อม ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพกลไกชุมชนดังกล่าว และกำหนดแนวทางพัฒนาอย่างเหมาะสม	<p>ลดการเกิดมูลฝอย</p> <ul style="list-style-type: none"> ประชาสัมพันธ์ด้วยวิทยุชุมชน เสียงตามสาย ประชุมประจำเดือน <p>คัดแยกมูลฝอย</p> <ul style="list-style-type: none"> รณรงค์คัดแยกมูลฝอย <p>ใช้ประโยชน์มูลฝอย</p> <ul style="list-style-type: none"> รับซื้อและรับบริจาคมูลฝอยรีไซเคิลได้ แปรรูปมูลฝอยเป็นผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ แปรรูปมูลฝอยอินทรีย์เป็นปุ๋ย/น้ำหมักชีวภาพ <p>รวบรวม/จัดเก็บมูลฝอย</p> <ul style="list-style-type: none"> กำหนดจุด/เวลารวบรวมมูลฝอยแต่ละโซน จัดภาชนะรวบรวมมูลฝอยอินทรีย์ วางถังมูลฝอยอันตรายบริเวณร้านค้า หรือที่มีผู้คอยดูแล	<p>ความร่วมมือภายในชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> ร่วมกับผู้อยู่อาศัย ร้านค้า แม่บ้าน เยาวชน ผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุข ตลาด โรงเรียน ศาสนสถาน กำหนดและทำกิจกรรมตามความสนใจ <p>ความร่วมมือกับผู้ประกอบการหรือภาคธุรกิจเอกชน</p> <ul style="list-style-type: none"> ซื้อขายมูลฝอยรีไซเคิลได้ <p>ความร่วมมือกับองค์กรเอกชนหรือสถาบันการศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> รณรงค์เผยแพร่ข้อมูล พัฒนาศักยภาพกลไกชุมชน <p>ความร่วมมือกับสำนักงานเขตและกรุงเทพมหานคร</p> <ul style="list-style-type: none"> เก็บขนมูลฝอยเพื่อนำไปกำจัดต่อไป

การพัฒนากลไกชุมชน ชุมชนชนเมืองหลายแห่งอาจมีคณะกรรมการชุมชน ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน บางชุมชนมีกลุ่มหรือกิจกรรมการจัดการมูลฝอยอยู่แล้ว ในขณะที่บางชุมชนเริ่มสนใจ แต่ยังไม่มีกรริเริ่มกิจกรรม จึงเน้นการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและกลุ่มที่มีอยู่ให้มีบทบาทที่ชัดเจนหรือควรจัดให้มีกลไกชุมชนหลักทำหน้าที่ในการจัดการมูลฝอยและสิ่งแวดล้อม

โดยอาจเป็นบทบาทของคณะกรรมการชุมชน หรือส่งเสริมบทบาทของกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน อาทิ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (ออสส.) หรือตั้งกลุ่มใหม่ขึ้นมารับผิดชอบตามความเหมาะสม

การพัฒนากิจกรรม

- ...● รณรงค์และประชาสัมพันธ์ด้านการลดการเกิดมูลฝอยและแยกมูลฝอยออกเป็น 4 ประเภท โดยใช้วิทยุชุมชน ป้ายประชาสัมพันธ์ หอกระจายข่าว หรือผ่านการประชุมประจำเดือน
- ...● ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากการทำปุ๋ยอินทรีย์ในระดับครัวเรือนหรือระดับกลุ่ม เพื่อนำไปใช้ในการเกษตร พื้นที่สีเขียว หรือจำหน่าย
- ...● จัดระบบการซื้อขายมูลฝอยรีไซเคิลในรูปแบบต่างๆ อาทิ ตลาดนัดรีไซเคิล ธนาคารมูลฝอยหรือจัดให้มีจุดรวบรวมมูลฝอยรีไซเคิลของชุมชน ซึ่งคณะกรรมการหรือกลุ่มที่รับผิดชอบอาจมีบทบาทเป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขายแล้วแต่จะตกลงกัน ทั้งนี้ควรวางแผนการจัดสรรรายได้ที่เกิดขึ้นให้เป็นที่ยอมรับ และเกิดประโยชน์ต่อชุมชน
- ...● ส่งเสริมการแปรรูปจากสิ่งของเหลือใช้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อเป็นรายได้เสริมของแม่บ้านหรือผู้ที่สนใจจัดกิจกรรมร่วมในการดูแลความสะอาดพื้นที่สาธารณะ คูคลอง และเส้นทางคมนาคม

การพัฒนาความร่วมมือ

- ...• สร้างความร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ในการร่วมกันรณรงค์ และ ประชาสัมพันธ์
- ...• จัดตั้งกิจกรรมในชุมชนรวมทั้งแสวงหาความร่วมมือกับผู้ประกอบการ และ สำนักงานเขต เพื่อรับซื้อทำปุ๋ยหมักหรือผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากมูลฝอย
- ...• ระดมความร่วมมือทั้งจากสมาชิกในชุมชนและหน่วยงานภายนอก จัดกิจกรรม ในวันสำคัญ เพื่อดูแลรักษาแหล่งน้ำและคูคลอง

ข้อแนะนำ :

- ...• ควรทำกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เช่น การดูแลแม่น้ำ ลำคลอง หรือการเรียนรู้ในการทำปุ๋ยหมักเพื่อ ใช้ในพื้นที่เกษตรกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมได้
- ...• การสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มที่สอดคล้องกับอาชีพและวิถีชีวิตของ สมาชิกในชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ สามารถ เพิ่มพูนรายได้แก่ครัวเรือนได้

กรณีนำร่อง: บ้านม้าเกาะล่าง

หมู่ 12 ถนนกรุงเทพกรีธา แขวงสะพานสูงเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร

บ้านม้าเกาะล่างเป็นชุมชนไทยมุสลิม 120 ครัวเรือน เมื่อก่อนบริเวณนี้เคยเป็นทุ่งนาและพื้นที่เกษตรกรรม ต่อมาถูกเปลี่ยนเป็นสนามกอล์ฟ โดยยังมีการทำเกษตร ปลูกไม้ผล และหาปลาในลำคลองอยู่บ้าง

ชุมชนนี้มี “ธนาคารขยะ” และ “กลุ่มบ้านม้าสามัคคีรีไซเคิล” เป็นกลไกขับเคลื่อนการจัดการมูลฝอย แต่ยังมีสมาชิกไม่มากนัก

การพัฒนากลไกชุมชน ผู้นำชุมชนที่เคยร่วมกิจกรรมการจัดการมูลฝอย ได้ร่วมทบทวนการทำงานที่ผ่านมา หาวิธีกันหลายๆ ครั้ง จนริเริ่มและพัฒนากลุ่มย่อยขึ้น เพื่อให้มีความชัดเจนในการทำงาน ได้แก่ กลุ่มธนาคารขยะเยาวชน กลุ่มสามัคคี REUSE กลุ่มฝึกชีวภาพบ้านม้า เป็นต้น โดยมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยและสิ่งแวดล้อม

ประชุมสร้างความเข้าใจแก่สมาชิกชุมชน

ทบทวนการทำงานที่ผ่านมา

ริเริ่มและพัฒนากลุ่มเยาวชน

ต่อยอดการทำงานกลุ่มสามัคคี REUSE

การพัฒนากิจกรรม คัดแยกและใช้ประโยชน์จากมูลฝอยรีไซเคิล โดยนำไปฝากธนาคารขยะเยาวชนซึ่งดำเนินการในวันอาทิตย์ที่สองของทุกเดือน และนำมูลฝอยบางส่วนไปประดิษฐ์เป็นภาชนะปลูกผักปลอดสารพิษที่บ้าน ฯลฯ สร้างรายได้ให้กลุ่มและครัวเรือน ส่วนมูลฝอยอินทรีย์นำไปทำน้ำหมักชีวภาพ เพื่อใช้บำรุงผักที่ปลูก

แยกมูลฝอยในครัวเรือน

ธนาคารขยะเยาวชน
ดำเนินการทุกเดือน

ประดิษฐ์ของใช้

ทำน้ำหมักชีวภาพ

ปลูกผักปลอดสารพิษในภาชนะเหลือใช้

การพัฒนาความร่วมมือ ประสานกับผู้ประกอบการในชุมชน เข้ามารับซื้อมูลฝอยรีไซเคิล และหาตลาดจำหน่ายสิ่งประดิษฐ์จากมูลฝอย และขยายเครือข่ายไปยังชุมชนข้างเคียงที่สนใจ

ผลที่ได้รับ

- ขยายการมีส่วนร่วมในชุมชน
- ปริมาณมูลฝอยลดลง เนื่องจากมีการนำมูลฝอยไปใช้ประโยชน์
- สร้างรายได้จากการขายมูลฝอยรีไซเคิล และลดรายจ่ายจากการปลูกผักไว้รับประทาน
- สร้างความร่วมมือกับสำนักงานเขต

กรณีนำร่อง : ชุมชนหมู่ 3 บางมด

ซอยพุทธบูชา 32 และ 37 ถนนพุทธบูชา เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

ชุมชนหมู่ 3 บางมด เป็นชุมชนชานเมืองเก่าแก่ขนาดใหญ่ จัดตั้งเป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครเมื่อปี พ.ศ. 2536 สภาพพื้นที่เปลี่ยนจากร่องสวนมาเป็นที่อยู่อาศัยกระจุกเป็นหย่อมๆ โดยปัจจุบันยังมีการทำสวนและมีพื้นที่ว่างอยู่บ้าง

แต่ละครัวเรือนการจัดการมูลฝอยกันเอง โดยยังขาดกลไกชุมชนรับผิดชอบชัดเจน บางครัวเรือนรวบรวมมูลฝอยรีไซเคิลไว้ขาย และนำมูลฝอยอินทรีย์ไปกองบริเวณโคนต้นไม้

การพัฒนากลไกชุมชน คณะกรรมการชุมชนได้ปรึกษาหารือและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยโดยชุมชน ศึกษาข้อมูลชุมชน จัดทำแผนที่ชุมชน การวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบมูลฝอยชุมชนและกำหนดกิจกรรมต่างๆ โดยเห็นว่า ควรส่งเสริมบทบาทเยาวชนในการทำงานร่วมกับผู้นำชุมชน ซึ่งต่อมาก่อตั้งเป็น **“กลุ่มเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อมบางมดสันติสุข”**

ประชุมกรรมการชุมชน
หารือ และทำความเข้าใจ
CBM

ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน

ริเริ่มและพัฒนาศักยภาพกลุ่มเยาวชน

การพัฒนากิจกรรม รณรงค์และส่งเสริมการแยกมูลฝอย ใช้เสียงตามสายโดยกลุ่มเยาวชน จัดกิจกรรมตลาดนัดมูลฝอยแลกแต้ม นำวัสดุเหลือใช้ตัดแปลงเป็นภาชนะปลูกผัก รณรงค์โดยวางจุดคัดแยกมูลฝอยรีไซเคิลที่ศูนย์สุขภาพชุมชน ปันจักรยานเก็บมูลฝอย และดูแลสภาพแวดล้อมชุมชน

คัดแยกมูลฝอย

จัดวางถังแยกประเภทมูลฝอย

ทำปุ๋ยหมักไว้ปลูกผักสวนครัว

ขี่จักรยานเก็บมูลฝอย

การพัฒนาความร่วมมือ ประสานกับสำนักงานเขตเพื่อส่งเสริมกิจกรรมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มเยาวชนรักษาสีสิ่งแวดล้อมให้ขับเคลื่อนกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ขยายผลกิจกรรมการจัดการมูลฝอยเชื่อมโยงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน

ผลที่ได้รับ

- ขยายการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยกลุ่มเยาวชนมีบทบาทในการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่
- สร้างรายได้เสริมจากการขายมูลฝอยรีไซเคิล
- ลดรายจ่ายจากการใช้ปุ๋ยหมักจากมูลฝอยอินทรีย์ ปลูกผักสวนครัวไว้รับประทาน